

TS. NGÔ VĂN QUẾ

Quản lý
và phát triển
**TÀI CHÍNH
TIỀN TỆ
TÍN DỤNG
NGÂN HÀNG**



NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

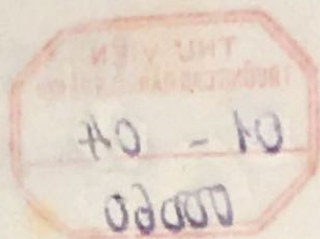
Nhà giáo ưu tú, Tiến sĩ. NGÔ VĂN QUẾ



QUẢN LÝ VÀ PHÁT TRIỂN TÀI CHÍNH - TIỀN TỆ - TÍN DỤNG - NGÂN HÀNG

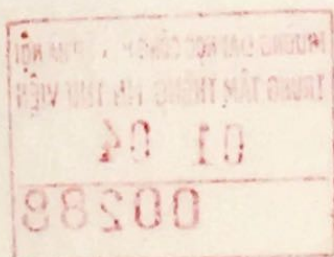


NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT
HÀ NỘI



Tác giả: Nhà giáo ưu tú, Tiến sĩ. **NGÔ VĂN QUẾ**

Chịu trách nhiệm xuất bản : Pgs, Ts. **TÔ ĐĂNG HẢI**
Biên tập : Ths. **NGUYỄN HUY TIẾN**
Sửa bài : **QUANG HUY**
Trình bày bìa : **HƯƠNG LAN**



NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT
70 TRẦN HUNG ĐẠO – HÀ NỘI

In 1000 cuốn, khổ 16 x 24cm, tại Công ty In Tổng hợp Hà Nội.
Giấy phép xuất bản số: 111 – 355 – 15/11/2002
In xong và nộp lưu chiểu tháng 2 năm 2003.

LỜI NÓI ĐẦU

Việc thực hiện các mục tiêu chiến lược kinh tế của bất kỳ quốc gia nào cũng đều *phụ thuộc chủ yếu vào nguồn tài chính được tạo ra và vào hiệu quả sử dụng tiền vốn*. Đối với nước ta, trong quá trình đổi mới nền kinh tế theo cơ chế thị trường đã chặn đứng được lạm phát phi mã (với 3 con số trong 1 năm) và từng bước đẩy lùi lạm phát từ 774,7% năm (1986) xuống còn 3,6% năm (1996) và trong 5 năm qua, lạm phát chỉ dao động trên dưới 0,1% năm (có năm thiếu phát); nhất là cơ bản tài chính (1997-1998) trên thế giới đã làm suy thoái các nước có nền kinh tế hùng mạnh như Nhật Bản, Hàn Quốc, Thái Lan và nước Nga... Nhưng nền kinh tế của nước ta vẫn ổn định và phát triển.

Đại hội lần thứ IX của Đảng đã đánh giá và nêu lên bài học kinh nghiệm: *phải luôn luôn giữ được ổn định kinh tế vĩ mô với hệ thống tài chính, tiền tệ lành mạnh đảm bảo giữ được cán cân thương mại và cán cân thanh toán kết dư, có dự trữ ngoại tệ cần thiết, có chiến lược vay và trả nợ hợp lý, không dễ bị động và lệ thuộc; phải có một số yếu tố vật chất đảm bảo an toàn và điều kiện cơ bản cho phát triển như an ninh lương thực, an toàn năng lượng, an toàn môi trường...*

Những tri thức mới về quản lý và phát triển tài chính, tiền tệ, ngân hàng trong nền kinh tế thị trường là một trong những nội dung quan trọng trong chương trình đào tạo và bồi dưỡng sinh viên, thạc sỹ, nghiên cứu sinh kinh tế, tài chính, ngân hàng các trường đại học và các nhà quản lý doanh nghiệp. Nhằm trang bị cho họ có *tư duy và khả năng đề ra các quyết định tối ưu về phát triển tài chính*. Cho nên, trong những năm qua, nhiều cuốn sách về TÀI CHÍNH, TIỀN TỆ, NGÂN HÀNG của nhiều tác giả khác nhau theo cách tiếp cận về lý luận, nhất là về thực tiễn khác nhau đã được xuất bản.

Song, đây là cuốn sách biên soạn công phu, độc đáo với tầm nhìn tổng quát về *quản lý và phát triển TÀI CHÍNH, TIỀN TỆ, TÍN DỤNG, NGÂN HÀNG* là một thể thống nhất có quan hệ hữu cơ với nhau, không thể chia tách, kể cả ở tầm quản lý vĩ mô cũng như vĩ mô, nhằm *đạt được hiệu quả cao nhất về phát triển tài chính*.

Để thực hiện tốt Nghị quyết Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ IX:

Về *chính sách tài chính*: phải nhằm mục tiêu thúc đẩy sản xuất phát triển, huy động và sử dụng có hiệu quả các nguồn lực, tăng tích lũy để tạo vốn cho đầu tư phát triển.

Về *chính sách tiền tệ và hoạt động ngân hàng*: phải nhằm thực thi chính sách tiền tệ đảm bảo ổn định kinh tế vĩ mô, kiểm soát lạm phát, thúc đẩy sản xuất và tiêu dùng, kích thích đầu tư phát triển, huy động và cho vay vốn có hiệu quả. Sử dụng linh hoạt các công cụ, chính sách tiền tệ như lãi suất, tỉ giá hối đoái thực hiện đầy đủ tính chuyển đổi của đồng Việt Nam.

Nhằm đáp ứng yêu cầu bạn đọc, Nhà xuất bản KHOA HỌC và KỸ THUẬT xin trân trọng giới thiệu cuốn sách *Quản lý và phát triển TÀI CHÍNH, TIỀN TỆ, TÍN DỤNG, NGÂN HÀNG* của nhà giáo ưu tú, tiến sĩ Ngô Văn Quế với bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN

KHOA HỌC VÀ KỸ THUẬT

MỤC LỤC

	Trang
LỜI NÓI ĐẦU.....	5
MỤC LỤC.....	7
PHẦN I. TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP	
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ KHOA HỌC VỀ QUẢN LÝ TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP	19
I. Cơ sở khoa học của hoạt động tài chính doanh nghiệp	19
1. Cơ sở khoa học của hoạt động tài chính doanh nghiệp	19
2. Môi trường hoạt động tài chính doanh nghiệp	21
II. Bộ máy tổ chức và tầm quan trọng của quản lý tài chính doanh nghiệp.....	21
1. Về tổ chức bộ máy quản lý.	22
2. Về quản lý tài chính.....	22
3. Về nội dung quản lý tài chính.....	23
4. Các chi phí sản xuất - kinh doanh.....	24
5. Lợi nhuận và phân phối lợi nhuận	28
III. Phân tích và đánh giá hoạt động tài chính doanh nghiệp.....	29
1. Chuẩn bị và xử lý các nguồn thông tin.....	30
2. Bảng cân đối kế toán.....	30
3. Nguyên tắc lập báo cáo tài chính của doanh nghiệp	42
4. Cách đọc "bảng cân đối kế toán" theo các nội dung sau đây ...	43

5. Bảng kết quả hoạt động kinh doanh	48
6. Phương pháp chung đọc báo cáo kết quả hoạt động kinh doanh.....	55
Chương 2. THỰC HIỆN NGHĨA VỤ NỘP NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC (THUẾ VÀ CÁC KHOẢN PHẢI NỘP)	77
I. Về quản lý và tổ chức hạch toán kế toán thuế	77
1. Khái niệm và ý nghĩa của thuế.....	77
2. Tổ chức hạch toán kế toán thuế.....	79
II. Hạch toán thuế	79
1. Tính thuế	79
2. Hạch toán chi tiết thuế.....	80
III. Cách tính thuế trong doanh nghiệp.....	81
1. Thuế giá trị gia tăng hàng bán nội địa	82
2. Thuế giá trị gia tăng hàng nhập khẩu	83
3. Thuế tiêu thụ đặc biệt.....	84
4. Thuế xuất, nhập khẩu	85
5. Thuế thu nhập doanh nghiệp	85
6. Thu trên vốn.....	86
7. Thuế tài nguyên.....	87
8. Thuế nhà đất.....	87
9. Tiền thuê đất.....	87
10. Các loại thuế khác.....	88
11. Các khoản phải nộp khác.....	88
12. Các khoản phụ thu.....	88
13. Các khoản phí, lệ phí	89
14. Các khoản khác	89

Chương 3. KIỂM TRA BÁO CÁO TÀI CHÍNH	91
I. Đối tượng của kiểm tra báo cáo tài chính	91
1. Các dạng sai lầm và gian lận tài chính	92
2. Kiểm tra chỉ tiêu "Các khoản giảm trừ"	97
II. Phương pháp kiểm tra báo cáo tài chính	99
1. Phương pháp chọn mẫu	99
2. Phương pháp dựa vào dấu hiệu chỉ dẫn	99
3. Phương pháp phối hợp kiểm tra từ nhiều phía	101
4. Phương pháp kiểm tra hiện vật	101
5. Phương pháp chung kiểm tra báo cáo tài chính	101
6. Kiểm tra mối quan hệ giữa các chỉ tiêu trong bảng cân đối kế toán với các báo cáo tài chính khác	103
7. Kiểm tra các loại vốn bằng tiền	104
8. Kiểm tra các khoản chi phí trả trước	107
9. Kiểm tra các khoản chi phí chờ kết chuyển	108
10. Kiểm tra chi phí phải trả	108
11. Kiểm tra các khoản thanh toán với nhà cung cấp	109
III. Biên bản kiểm tra báo cáo tài chính	109
Chương 4. CHIẾN LƯỢC PHÁT TRIỂN TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP	119
I. Xây dựng và lập kế hoạch tài chính doanh nghiệp	119
1. Quy mô của kế hoạch phát triển tài chính	120
2. Kế hoạch phát triển tài chính và dự báo tài chính	121
II. Nội dung của kế hoạch phát triển tài chính	121
1. Xây dựng và lập kế hoạch nguồn vốn	122
2. Những yêu cầu chủ yếu để xây dựng và lập kế hoạch có hiệu quả	122
3. Xây dựng và quản lý kế hoạch tài chính	125
4. Các mô hình lập kế hoạch tài chính	126

Chương 5. MỐI QUAN HỆ GIỮA CHI PHÍ - KHỐI LƯỢNG - LỢI NHUẬN (CKL)	127
I. Phân loại chi phí theo cách ứng xử của chi phí.	127
1. Chi phí khả biến	127
2. Chi phí bất biến	230
3. Chi phí hỗn hợp	132
II. Mối quan hệ chi phí - khối lượng - lợi nhuận CKL	133
A. Khái niệm cơ bản của phân tích mối quan hệ CKL	133
1. Tổng số dư đảm phí	134
2. Tỷ lệ số dư đảm phí	134
3. Kết cấu chi phí	135
4. Đòn bẩy kinh doanh	137
B. Một số ứng dụng quan hệ CKL vào quá trình đề ra quyết định	139
1. Tình huống 1: thay đổi định phí và doanh thu	139
2. Tình huống 2: thay đổi biến phí và doanh thu	140
3. Tình huống 3: thay đổi định phí, giá bán và doanh thu	140
4. Tình huống 4: thay đổi định phí, biến phí và doanh thu	141
5. Tình huống 5: thay đổi kết cấu hàng bán	143
C. Phân tích điểm hòa vốn	144
1. Khái niệm	144
2. Phương pháp xác định điểm hòa vốn	145
Chương 6. PHÂN TÍCH BÁO CÁO TÌNH HÌNH TÀI CHÍNH, HIỆU QUẢ VÀ KHẢ NĂNG PHÁT TRIỂN CỦA DOANH NGHIỆP	149
I. Ý nghĩa và phương pháp phân tích báo cáo tài chính	149
1. Ý nghĩa	149
2. Phương pháp phân tích báo cáo tài chính	150

II. Đánh giá và phân tích tình hình tài chính	152
1. Đánh giá tình hình tài chính thông qua Bảng cân đối tài sản.....	152
2. Đánh giá tình hình tài chính qua báo cáo kết quả hoạt động sản xuất kinh doanh.....	157
3. Đánh giá tốc độ tăng trưởng	160
4. Đánh giá khả năng thanh toán.....	161
5. Đánh giá tình hình đầu tư và cơ cấu vốn kinh doanh.....	167
6. Đánh giá hiệu quả sinh lời của hoạt động kinh doanh	171
7. Phân tích tỉ suất cổ phiếu thưởng.....	173
PHẦN II. TIỀN TỆ, TÍN DỤNG VÀ NGÂN HÀNG	
Chương 7. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ TIỀN TỆ	185
I. Vai trò và chức năng của tiền tệ.....	185
1. Vai trò của tiền tệ	185
2. Chức năng của tiền tệ	186
II. Các hình thái của tiền tệ.....	188
1. Hóa tệ.....	188
2. Tín tệ.....	188
3. Bút tệ (bank money).....	189
4. Tiền điện tử.....	189
5. Đơn vị tiền tệ quốc tế SDR (Special Drawing Right)	189
III. Quy luật lưu thông tiền tệ của Mác và IRWING FISHER.....	190
1. Học thuyết của Mác	190
2. Thuyết giao lưu tiền tệ của Irwing Fisher.....	190
3. Thuyết trào lưu lợi tức	192
IV. Phát hành tiền tệ.....	194
1. Chế độ tiền tệ và bản vị tiền tệ.....	194
2. Hệ thống tiền tệ quốc tế.....	197

V. Thị trường tiền tệ thế giới và các tổ chức tiền tệ quốc tế.....	199
1. Thị trường tiền tệ thế giới.....	199
2. Các tổ chức tiền tệ quốc tế.....	200
Chương 8. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ TÍN DỤNG.....	205
I. Khái niệm và chức năng của tín dụng.....	205
1. Khái niệm.....	205
2. Chức năng của tín dụng.....	206
II. Các hình thức tín dụng.....	206
1. Dựa vào thời hạn tín dụng.....	206
2. Dựa vào đối tượng tín dụng.....	207
3. Dựa vào mục đích sử dụng vốn tín dụng.....	207
4. Dựa vào chủ thể tín dụng.....	207
III. Lợi tức và lãi suất tín dụng.....	208
1. Khái niệm.....	208
2. Vấn đề cơ bản của lãi suất.....	208
3. Sự quyết định lãi suất.....	210
4. Một số phương pháp tính lãi thường dùng.....	217
5. Lãi suất thực tế và lãi suất danh nghĩa.....	220
IV. Sự hoạt động của tổ chức tín dụng.....	221
1. Về tổ chức tín dụng.....	221
2. Điều kiện hoạt động của tổ chức tín dụng.....	222
3. Những hoạt động của tổ chức tín dụng.....	223
V. Tín dụng ngắn hạn.....	223
1. Nguyên tắc cho vay tín dụng ngắn hạn.....	223
2. Điều kiện cho vay ngắn hạn.....	224
3. Quy định về tính toán cho vay ngắn hạn.....	225
4. Phương thức cho vay ngắn hạn.....	225
5. Thế chấp tài sản và bảo lãnh vốn vay.....	228

VI. Tín dụng trung và dài hạn	229
1. Mục đích cho vay	229
2. Nguồn vốn cho vay	229
3. Nguyên tắc và đối tượng cho vay	230
4. Điều kiện được vay	230
5. Quyết định mức cho vay và chuyển tiền cho vay	231
6. Trả vốn và lãi vay hoặc gia hạn nợ, miễn giảm lãi vay	231
7. Quyền và nghĩa vụ của bên cho vay	231
8. Quyền và nghĩa vụ của bên xin vay	232
VII. Phân tích tình hình sản xuất kinh doanh và quyết định cho vay vốn	233
VIII. Lạm phát	234
1. Thế nào là lạm phát	234
2. Nguyên nhân của lạm phát	235
3. Hậu quả của lạm phát	236
4. Biện pháp chống lạm phát	237
Chương 9. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ NGÂN HÀNG	
I. Sự hình thành và phát triển của ngân hàng	239
1. Sự hình thành ngân hàng	239
2. Sự phát triển của ngân hàng	239
II. Hệ thống tổ chức ngân hàng và vai trò của nó đối với nền kinh tế	240
1. Hệ thống tổ chức ngân hàng	240
2. Vai trò và chức năng của ngân hàng đối với nền kinh tế	242
3. Ngân hàng Trung ương (Ngân hàng Nhà nước)	243
4. Ngân hàng trung gian	248
III. Những phương thức thanh toán qua ngân hàng	250
1. Thanh toán bằng séc	250

2. Thanh toán bằng ủy nhiệm chi.....	255
3. Thanh toán bằng ủy nhiệm thu.....	255
4. Thanh toán bằng thư tín dụng	256
5. Thanh toán bằng ngân phiếu.....	257
6. Thẻ thanh toán.....	258
VI. Những phương thức thanh toán quốc tế.....	258
1. Phương thức chuyển tiền.....	258
2. Phương thức nhờ thu	260
3. Phương thức thư tín dụng (L/C).....	263
V. Cán cân thanh toán quốc tế.....	270
1. Mục đích của cán cân thanh toán quốc tế.....	270
2. Thiết lập cán cân thanh toán quốc tế.....	271
3. Các khoản mục của cán cân thanh toán quốc tế.....	275
4. Mẫu của bảng cán cân thanh toán quốc tế.....	276
Chương 10. NHỮNG VẤN ĐỀ CƠ BẢN VỀ THỊ TRƯỜNG	
TÀI CHÍNH.....	279
I. Vai trò và chức năng của thị trường tài chính.....	279
1. Vai trò của thị trường tài chính.....	279
2. Chức năng của thị trường tài chính.....	280
II. Phân loại thị trường tài chính.....	281
1. Căn cứ vào các loại chứng khoán giao dịch	281
2. Căn cứ theo kỳ hạn thị trường.....	281
III. Tài sản tài chính	282
1. Khái niệm tài sản tài chính	282
2. Chức năng của tài sản tài chính	282
3. Tính chất của tài sản tài chính.....	282
4. Định giá tài sản tài chính	283

IV. Nguyên tắc cơ bản của thị trường tài chính và tác dụng của ngân hàng Nhà nước	284
1. Những nguyên tắc cơ bản	284
2. Tác dụng của ngân hàng và trung gian tài chính	287
3. Thị trường vốn	288
V. Thị trường chứng khoán	289
1. Sự ra đời của thị trường chứng khoán trên thế giới	289
2. Chức năng và nguyên tắc cơ bản của thị trường chứng khoán	290
A. Sản phẩm tài chính (chứng khoán)	292
1. Trái phiếu	292
2. Cổ phiếu	296
3. Sự khác nhau giữa cổ phiếu và trái phiếu	299
B. Phát hành các chứng khoán	302
1. Phương thức phát hành chứng khoán	302
2. Sổ giao dịch chứng khoán	303
3. Chỉ số cổ phiếu	305
4. Thị trường sơ cấp	306
5. Thị trường thứ cấp	307
C. Tổ chức của thị trường chứng khoán	308
1. Các mô hình tổ chức thị trường chứng khoán trên thế giới	308
2. Cơ quan quyền lực của thị trường chứng khoán	309
D. Hoạt động của thị trường chứng khoán	309
1. Đăng ký vào thị trường	309
2. Giao dịch thoả thuận ở sổ giao dịch chứng khoán và các công ty chứng khoán	310
3. Các hoạt động bù trừ	310

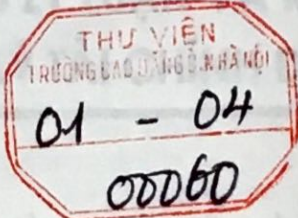
4. Các chi phí trao đổi	310
5. Tiếp cận vào thị trường chứng khoán.....	310
VI. Các hình thức phát hành cổ phiếu, trái phiếu ở Trung Quốc, Ba Lan, Hungary, Việt Nam.....	311
A. Cổ phiếu và trái phiếu ở Trung Quốc, Ba Lan và Hungary	311
1. Cổ phiếu và trái phiếu ở Trung Quốc	311
2. Cổ phiếu và trái phiếu ở Ba Lan.....	312
3. Cổ phiếu và trái phiếu ở Hungary	313
B. Cổ phiếu và trái phiếu ở Việt Nam.....	313
1. Quy trình mua bán chứng khoán	315
2. Các công ty chứng khoán có mặt đầu tiên tại Việt Nam	316
3. Những hàng hóa đưa vào thị trường chứng khoán đầu tiên.....	317

PHẦN III. PHỤ LỤC

Phụ lục I. DANH MỤC CÁC MÃ CHỮ CHÍNH CỦA ISO	321
Phụ lục II. THÔNG TƯ SỐ 63/1999/TT-BTC NGÀY 07/06/1999 HƯỚNG DẪN VIỆC QUẢN LÝ DOANH THU, CHI PHÍ VÀ GIÁ THÀNH SẢN PHẨM, DỊCH VỤ TẠI CÁC DOANH NGHIỆP NHÀ NƯỚC	327
Phụ lục III. THÔNG TƯ SỐ 08/2000/TC-TCĐN NGÀY 19/01/2000 SỬA ĐỔI, BỔ SUNG THÔNG TƯ SỐ 63/1999/TT-BTC NGÀY 07/06/1999 CỦA BỘ TÀI CHÍNH	345
Phụ lục IV. THÔNG TƯ SỐ 100-1998/TT-BTC NGÀY 15-7-1998 CỦA BỘ TÀI CHÍNH HƯỚNG DẪN KẾ TOÁN THUẾ GIÁ TRỊ GIA TĂNG, THUẾ THU NHẬP DOANH NGHIỆP	347
Phụ lục V. QUYẾT ĐỊNH CỦA TỔNG CỤC TRƯỞNG TỔNG CỤC THUẾ - BAN HÀNH QUY TRÌNH QUẢN LÝ HOÀN THUẾ GIÁ TRỊ GIA TĂNG (GTGT)	381

Phần I

CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ KHOA HỌC
VỀ QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP



Nguồn lực tài chính của các doanh nghiệp và của nhân dân ta cho sự nghiệp công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước rất to lớn, nhưng chưa được huy động và sử dụng tối, thậm chí còn bị thất thoát, lãng phí. Sự tồn tại và phát triển của các doanh nghiệp phụ thuộc vào nguồn tài chính. Vấn đề quản lý tài chính là vấn đề quan trọng nhất đối với các doanh nghiệp. Muốn tồn tại và phát triển phải bảo đảm và phát huy nguồn tài chính của doanh nghiệp. Tài chính doanh nghiệp là các trung gian xuất kinh doanh, các dự án...



CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA HOẠT ĐỘNG TÀI CHÍNH DOANH NGHIỆP

Hoạt động tài chính doanh nghiệp là một trong những nội dung cơ bản nhất trong hoạt động sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp. Để tiến hành hoạt động sản xuất kinh doanh, doanh nghiệp cần phải phân bổ nguồn tài sản của mình để đầu tư vào các hoạt động sản xuất kinh doanh. Tài chính doanh nghiệp có sự khác biệt đáng kể về bản chất và nội dung so với tài chính quốc gia. Tài chính doanh nghiệp là tài chính của một đơn vị kinh tế độc lập, có khả năng tự chủ tài chính. Tài chính doanh nghiệp có sự khác biệt đáng kể về bản chất và nội dung so với tài chính quốc gia. Tài chính doanh nghiệp là tài chính của một đơn vị kinh tế độc lập, có khả năng tự chủ tài chính. Mặc dù có sự khác biệt nào đó nhưng nguồn tài chính vẫn có thể khái quát chung những nội dung nhất định của các doanh nghiệp để phân tích các vấn đề đầu vào và các yếu tố đầu ra, nhằm tối đa hóa lợi nhuận, tối đa hóa giá trị tài sản của doanh nghiệp để đạt được sự tăng trưởng và phát triển.

TÀI CHÍNH
DOANH NGHIỆP

1. Cơ sở khoa học của hoạt động tài chính doanh nghiệp

Hoạt động tài chính doanh nghiệp bao gồm những nội dung cơ bản là hoạt động tìm kiếm vốn đầu tư, quản lý và sử dụng vốn. Hoạt động quản lý bảo toàn vốn, tài sản, hoạt động phân bổ chi phí và dự báo các nhu cầu tài chính. Hoạt động tài chính có thể được chia thành các nội dung sau đây: